

Utlåtande 2015: RVIII (Dnr 327-68/2014)

Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg

Handläggning av bistånd enligt SoL och insatser enligt LSS till personer 65 år och äldre
Äldrenämndens förslag till reviderade riktlinjer

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg, enligt bilaga 2 till utlåtandet, godkänns.

Föredragande borgarrådet Clara Lindblom anför följande.

Ärendet

Nuvarande riktlinjer för handläggning av ärenden enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) inom äldreomsorgen antogs av kommunfullmäktige 21 juni 2010 § 19. I och med lagändringar i SoL, rättspraxis och att Socialstyrelsen utkommit med nya föreskrifter och anvisningar som påverkar handläggningen av ärenden finns det ett behov av att revidera dessa riktlinjer. Förslaget till nya riktlinjer beslutades av äldrenämnden 17 december 2013 som överlämnade ärendet till kommunstyrelsen för vidare beslut i kommunfullmäktige. Äldreförvaltningen har efter det gjort vissa redaktionella ändringar i januari 2015.

Beredning

Ärendet har initierats av äldrenämnden och remitterats till stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten/Liljeholmens stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till äldrenämndens förslag och delar uppfattningen att det är viktigt med tydliga riktlinjer för att upprätthålla likställighetsprincipen i staden och att stärka rättssäkerheten för den enskilde.

Bromma stadsdelsnämnd är i huvudsak positiv till förslaget om reviderade riktlinjer. Nämnden ställer sig dock frågande till att insatser som normalt inte bedöms ingå i skälig levnadsnivå tas upp i riktlinjer för handläggning.

Hägersten/Liljeholmens stadsdelsnämnd delar äldreförvaltningens uppfattning att det är viktigt med tydliga riktlinjer för att upprätthålla likställighetsprincipen i staden och att stärka rättssäkerheten för den enskilde. De anser att de föreslagna riktlinjerna ger ett bra stöd och vägledning för biståndshandläggaren i det praktiska arbetet med de individuella bedömningarna som alltid ska göras.

Kungsholmens stadsdelsnämnd är i huvudsak positiv till förslaget om reviderade riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg. De anser inte att förslaget innebär några större förändringar jämfört med nuvarande riktlinjer.

Mina synpunkter

De riktlinjer som nu ska beslutas har reviderats och remissbehandlats i huvudsak under den förra mandatperioden. Äldrenämnden fattade beslut om de nya riktlinjerna 17 december 2013 som därefter överlämnade ärendet till kommunstyrelsen för vidare beslut i fullmäktige. Av okänd anledning gick ärendet inte vidare under den förra politiska majoriteten i Stockholms stad. I och med det har inte biståndshandläggarna haft uppdaterade riktlinjer i fas med de lagändringar och föreskrifter som gjorts på statlig nivå. Det är därför viktigt att detta ärende nu behandlas skyndsamt.

I de riktlinjer som nu läggs fram finns flera preciseringar som vi välkomnar. Det gäller exempelvis att källsortering kan ingå som övrig insats som ett steg i att medvetet förbättra miljön i Stockholms stad, att den enskildes önskemål om sociala aktiviteter, utevistelse och måltider ska beaktas samt att ledsagning för synskadade och insatser för personer med psykisk funktionsnedsättning särskilt betonas.

I förslaget till nya riktlinjer finns även ett förtydligade om att särskild hänsyn ska tas till hög ålder och ensamhet vid biståndsbedömning av behov av vård- och omsorgsboende. Det sistnämnda är en viktig precisering och i linje med budgetbeslutet för år 2015 att biståndsbedömningen ska bli mer generös för de som fyllt 85 år. För oss är det viktigt att riktlinjerna efterföljs i stadsdelsnämnderna och att särskild hänsyn tas till hög ålder och ensamheten vid biståndsbedömning för både servicehus och vård- och omsorgsboenden.

För närvarande pågår två omfattande utredningar som rör bland annat äldreboende, hemtjänst och biståndsbedömningsmodeller. Resultaten av dessa utredningar kommer att leda till nya revideringar av riktlinjerna för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg, enligt bilaga 2 till utlåtandet, godkänns.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
K A R I N W A N N G Å R D

Clara Lindblom

Ulrika Gunnarsson

Remissammanställning

Ärendet

Nuvarande riktlinjer för handläggning av ärenden enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) inom äldreomsorgen antogs av kommunfullmäktige 21 juni 2010 § 19. I och med lagändringar i SoL, rättspraxis och att Socialstyrelsen utkommit med nya föreskrifter och anvisningar som påverkar själva handläggningen av ärenden finns det ett behov av att revidera dessa riktlinjer.

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa rättssäkerhet och lika behandling när det gäller bedömning och tillgång till de insatser som ska erbjudas från socialtjänstens äldreomsorg i hela staden. Riktlinjerna ska ge stöd och vägledning i biståndshandläggningen.

Förslaget har utarbetats av äldreförvaltningen i samverkan med juridiska avdelningen vid stadsledningskontoret och en arbetsgrupp med representanter från stadsdelsförvaltningarna Bromma, Hägersten-Liljeholmen och Östermalm. Förslaget till nya riktlinjer beslutades av äldrenämnden 17 december 2013 som överlämnade ärendet till kommunstyrelsen för vidare beslut i kommunfullmäktige. Äldreförvaltningen har efter det gjort vissa redaktionella ändringar i januari 2015. Dessa ändringar har endast förändrat sakinnehållet marginellt.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2013 att godkänna förvaltningens förslag till nya riktlinjer.

Reservation anfördes av Torun Boucher (V), Christopher Ödmann m.fl. (MP) och Mirja Räihä m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Torun Boucher (V) med instämmande av ledamoten Mirja Räihä m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Christopher Ödmann m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 november 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Handläggning och dokumentation

De föreslagna riktlinjerna har en ny layout och när det gäller frågor gällande handläggning och dokumentation hänvisas till Socialstyrelsens handbok "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten". Där behandlas bland annat allmänna förvaltningsrättsliga regler, principer, mål och grunder för SoL och LSS, rätten till bistånd och insatser och regler som styr handläggning och dokumentation m.m. I riktlinjerna tas i första hand upp den handläggning som är specifik för Stockholms stad.

Stockholms stads värdegrund och värdighetsgarantier

Äldreomsorgen i Stockholms stad ska präglas av självbestämmande, individualisering och valfrihet. Som ett förtydligande finns nu även Stockholms stads värdegrund och värdighetsgarantier med i riktlinjerna.

Kartläggnings- och bedömningsinstrumentet

I riktlinjerna framgår nu att Kartläggnings- och bedömningsinstrumentet ska användas i all handläggning av ärenden inom äldreomsorgen. Syftet är att äldre i Stockholms stad ska erhålla en professionell handläggning där utredningsmetodik, bedömning och beslut om insatser är likvärdig i staden.

Brandförebyggande åtgärder

Bland bränder som leder till insatser från räddningstjänsten är personer över 65 år överrepresenterade som grupp. I riktlinjerna uppmärksammas biståndshandläggaren på vikten av att även väga in i bedömningen om den enskilde har ett riskbeteende som kan medföra brandrisk.

Beslut

För att öka den enskildes insyn och möjlighet till påverkan ska den äldre i Stockholms stad få en skriftlig utskrift av utredning och beslut.

Övriga insatser

Stockholms stad miljöprogram visar stadens ambitioner inom miljöområdet. Som ett steg i att medvetet förbättra miljön ingår också hantering av hushållssopor och källsortering. Riktlinjerna tar därför upp att den som har behov av att få hjälp med sophantering och källsortering ska kunna få hjälp med det. Till övrig insats räknas också snöskottning.

Mat och måltider

Maten är inte bara livsnödvändig den kan också vara dagens viktigaste händelse. Ett

förtydligande har gjorts gällande mat och måltider och den som är i behov av denna hjälp ska i första hand få behovet tillgodosett genom matlagning. Det är också möjligt för den enskilde att få hjälp med leverans av matlådor.

Utevistelse

Att kunna komma ut från sin bostad är för många av stor betydelse varför ett förtydligande har gjorts och biståndshandläggaren ska beakta den enskildes individuella behov och önskemål om utevistelse och sociala aktiviteter.

Följeslagare inom hemtjänst – ledsagning för kulturella och sociala aktiviteter

Ett förtydligande har gjorts vad gäller följeslagare som beviljas som särskild insats i beslutet om hemtjänst och ledsagare som fattas som ett separat beslut för att den enskilde ska kunna delta i samhällets gemenskap. Ett särskilt förtydligande har gjorts som avser ledsagning för personer med synskada som innebär att de kan beviljas ledsagning även för att kunna utträta inköp och ärenden om behovet av ledsagning beror på synskada.

Äldre med psykiska funktionsnedsättningar

Äldre med psykiska funktionsnedsättningar har många gånger behov av insatser som inte kan tillgodoses inom traditionell hemtjänst. Ett nytt avsnitt är kontaktperson som även kan beviljas till personer som fyllt 65 år. Kontaktpersonens väsentligaste uppgift är att fungera som ett personligt stöd och hjälpa till på olika sätt. Ett förtydligande har också gjorts gällande boendestöd enligt SoL, som kan beviljas för att upprätthålla och utveckla den enskildes resurser.

Servicehus

Stadens servicehus ska ses som en gemensam resurs för staden. Servicehus ingår inte i valfrihetssystemet men den enskildes önskemål om boende vid ett särskilt servicehus ska beaktas så långt som möjligt. Bedömningen ska grunda sig på en helhetsbedömning med fokus på den enskildes upplevelse av otrygghet där även ålder ska beaktas. Omvårdnadsbehovet ska dock inte vara så omfattande att den enskildes behov av omvårdnad bättre tillgodoses på ett vård- och omsorgsboende.

Vård- och omsorgsboende

Samtliga vård- och omsorgsboenden ska erbjuda ett boende där varje enskild individs personliga behov tillgodoses.

Ett förtydligande har gjorts vad gäller kriterier för att bevilja vård- och omsorgsboende. I riktlinjerna finns tre kriterier beskrivna och det räcker att den enskilde uppfyller ett av kriterierna.

1. Omvårdnadsbehovet ska vara så omfattande över dygnets alla timmar att behovet inte kan tillgodoses med hemtjänstinsatser.
2. Det ska finnas medicinska behov och behov av närhet till sjuksköterska

och/eller personal om behov av hjälp nattetid inte finns.

3. Oro orsakad av kognitiv svikt eller demenssjukdom som påverkar den enskildes förmåga att fungera i ordinarie boende.

Vid biståndsbedömning ska särskild hänsyn tas till ålder och ensamhet. Effekterna av att alla stockholmare över en viss ålder som söker vård och omsorgsboende beviljas plats, ska utredas.

Ansvarsfördelning mellan bosättningskommun och vistelsekommun

1 maj 2011 infördes i 2 a kap SoL och 16-17 §§ LSS bestämmelser gällande ansvarsfördelningen mellan bosättningskommun och vistelsekommun. Reglerna syftar till att förtydliga kommunernas ansvar och därigenom skapa bättre förutsättningar för att undvika tvister och stärka den enskildes rättigheter samt att underlätta för den enskilde i kontakterna med kommunerna.

Ansökan om stöd- och hjälpinsatser inför kortare vistelse i annan kommun bör som regel göras till bosättningskommunen. Ansökan bör i normalfallet avse hemtjänst, trygghetslarm och eller ledsagning.

I Stockholms stad är det skäligt att för den som bor på vård- och omsorgsboende, kunna få åka på tillfällig vistelse till annan kommun två veckor per år. Den enskilde får själv bekosta resa och uppehälle.

Under sin vistelse i annan kommun kan den enskilde vara i behov av stöd- och hjälpinsatser, exempelvis hemtjänst. I fall som dessa kommer detta att medför en extra kostnad för stadsdelsnämnden, dels kostnaden för vård- och omsorgsboendet dels kostnaden för hemtjänst i vistelsekommunen.

Stockholms stad som vistelsekommun

För den som tillfälligt vistas i Stockholms stad är inte valfrihetssystemet tillgängligt. Ansvarsfördelningen avser två kommuner och begäran om hjälp med verkställighet görs av bosättningskommunen till vistelsekommunen. Stockholms stad gör en beställning till den kommunala hemtjänstutförare som ligger närmast vistelseadressen.

Bosättningskommunen ska ersätta vistelsekommunen för kostnader med anledning av verkställighet som vistelsekommunen bistått med. Ersättningen ska betalas enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser, som kan vara högre eller lägre än Stockholms stads ersättningssystem. Stockholms stad ersätter utföraren enligt stadens ersättningssystem.

Personer som bor i annat land

Av Socialstyrelsens handbok framgår att en ansökan om ett särskilt boende från nordisk person som befinner sig i Stockholms stad ska behandlas som vilken annan ansökan från en person bosatt i en annan kommun eller stadsdel. Utgångspunkten är att nordiska medborgare likställs med svenska medborgare inom konventionens område så länge de befinner sig i Sverige. I riktlinjerna föreslås att i vissa fall kan en

ansökan om ett vård- och omsorgsboende skickas direkt från hemlandet.

Ovanstående tillvägagångssätt överensstämmer väl med handlägningsrutiner för utlandssvenskar som har ett omfattande behov av vård och omsorg och som önskar flytta till ett vård- och omsorgsboende i Sverige.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att äldrenämnden godkänner förslaget till nya riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg, handläggning av bistånd enligt SoL och insatser enligt LSS till personer över 65 år.

Beredning

Ärendet remitterats till stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten/Liljeholmens stadsdelsnämnd och Kungsholmens stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 mars 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till äldrenämndens förslag och delar uppfattningen att det är viktigt med tydliga riktlinjer för att upprätthålla likställighetsprincipen i staden och att stärka rättssäkerheten för den enskilde.

Stadsledningskontoret anser vidare att de föreslagna riktlinjerna ger ett bra stöd och vägledning för biståndshandläggaren i det praktiska arbetet med de individuella behovsbedömningarna.

Stadsledningskontoret bedömer att riktlinjerna totalt för staden inte kommer att innebära några ökade kostnader för stadsdelsnämnderna.

Stadsledningskontoret rekommenderar kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anta förslaget till riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 15 april 2014 att godkänna förvaltningens svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Helen Törnqvist (C), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Cecilia Obermüller m.fl. (MP), som Anders

Löwdin m.fl. (S) anslöt sig till, *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till förslaget om reviderade riktlinjer. Förvaltning ställer sig dock frågande till att insatser som normalt inte bedöms ingå i skälig levnadsnivå tas upp i riktlinjer för handläggning. Då det krävs stor tydlighet när riktlinjer ska tolkas av många handläggare, har förvaltningen valt att kommentera några punkter där vi ställer oss tveksamma samt upplever behov av ytterligare förtydligande.

Snöskottning

Möjlighet finns redan idag att vid behov och utan biståndsbedömning få hjälp via Trafikkontoret med öppning av snövallen vid trottoaren. Många privata utförare erbjuder snöskottning som tilläggstjänst varför det är fullt möjligt att på enkelt sätt erhålla denna hjälp för den som önskar. I kammarrättsdom 2012-06-05 framgår att snöskottning inte är en hemtjänstinsats och inte heller en ”annan liknande social tjänst” utan ska normalt bekostas av den enskilde. I prop. 1992/93:129 finns uttalanden om förbehållsbeloppet och vilka utgifter den enskilde förväntas betala med egna medel, bl a snöskottning.

För de stadsdelar där småhus utgör stor del av det totala bostadsbeståndet kommer det att innebära en stor ekonomisk belastning om snöskottning ska ingå som hemtjänstinsats. För Brommas del utgör småhus 23 % av bostadsbeståndet.

Källsortering

Källsortering har i domar inte ansetts ingå i skälig levnadsnivå. Vid avsteg från detta, vilket föreslås i de reviderade riktlinjerna, kommer även källsortering att medföra ekonomiska effekter. Inom vissa geografiska områden uppskattas att nära hälften av de personer som idag är beviljade hemtjänstinsatser, kan komma att ansöka om källsortering, bl a beroende på långa avstånd till återvinningsstationer.

I förslaget till reviderade riktlinjer ses källsortering som ett steg att medvetet förbättra miljön. För hemtjänsten skulle utförande av källsortering kräva att bil används i större utsträckning pga tung hantering samt ibland långa avstånd till återvinningsstationer vilket medför negativ effekt på miljön.

Mangling

Enligt domstolspraxis ingår inte mangling i skälig levnadsnivå.

Ledsagning för synskadade

Förvaltningen ställer sig frågande till om det utifrån likställighetsprincipen är lämpligt att lyfta fram en grupp funktionshindrade framför andra.

Egenvård

Förvaltningen uppskattar det förtydligande som gjorts men önskar att det ytterligare preciseras vilket dokument som avses och vem som ansvarar för upprättandet av detta.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 10 april 2014 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Eva Fagerhem m.fl. (S) och Kerstin Tholin (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Jessica Jorntun m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Abit Dunder m.fl. (FP), Lars Svärd m.fl. (M) och Hans Tjernström (C), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar äldreförvaltningens uppfattning att det är viktigt med tydliga riktlinjer för att upprätthålla likställighetsprincipen i staden och att stärka rättssäkerheten för den enskilde.

Förvaltningen anser att de föreslagna riktlinjerna ger ett bra stöd och vägledning för biståndshandläggaren i det praktiska arbetet med de individuella bedömningarna som alltid ska göras.

Ett viktigt stöd för biståndshandläggaren är också stadens gemensamma kartläggings- och bedömningsinstrument, som ska användas i all handläggning av ärenden inom äldreomsorgen.

Förvaltningen har valt att lyfta fram och lämna synpunkter och förslag vad gäller riktlinjerna för nedanstående områden.

Följeslagare inom hemtjänsten och ledsagning för kulturella och sociala aktiviteter
Den som är behov av en följeslagare för att kunna ta sig till och från exempelvis läkare och tandläkare ska kunna få hjälp med det om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det gäller också hjälp med att komma ut och promenera, att utträtta inköp och ärenden m.m. Den som behöver hjälp till sociala och kulturella aktiviteter ska kunna få ledsagning.

Förtydliganden har gjorts vad gäller följeslagare som beviljas som särskild insats i beslutet om hemtjänst och ledsagare som fattas som ett separat beslut för att den enskilde ska kunna delta i samhällets gemenskap. Ett särskilt förtydligande har gjorts som avser ledsagning för personer med synskada som innebär att de kan beviljas ledsagning även för att kunna utträtta inköp och ärenden om behovet av ledsagning

beror på synskada.

Förvaltningen tycker att dessa förtydliganden är bra. Den enskilde väljer någon av de utförare som ingår i Stockholms stads valfrihetssystem för ledsagning.

Äldre med psykiska funktionshinder

Äldre med psykiska funktionsnedsättningar har många gånger behov av insatser som inte kan tillgodoses inom traditionell hemtjänst. Det är inte heller ovanligt att den enskilde är omedveten om sitt behov av stöd och hjälp varför han eller hon kan behöva motiveras för att emot stöd och hjälp.

Förvaltningen tycker därför att förtydligandena om kontaktperson och boendestöd för äldre är bra.

Hemtjänstinsatser

Biståndshandläggaren gör alltid en individuell bedömning av vilka hemtjänstinsatser den enskilde behöver och tid för detta.

Förvaltningen tycker därför att riktlinjerna är alltför detaljerade vad gäller städning, fönsterputs, disk, tvätt och textilvård, där t.ex. mangling tas upp.

Snöskottning

I riktlinjer står det att *"I det fall den enskilde är i behov av hjälp med snöskottning ska detta kunna beviljas som övrig insats om behovet av snöskottning inte kan tillgodoses på annat sätt."* Förvaltningen undrar om snöskottning ingår i skälig levnadsnivå. Det finns här domar som hänvisar till fastighetsägarens ansvar.

En annan fråga är också vem som ska utföra tjänsten och hur den tjänsten ska upphandlas. Detta är idag inte en tjänst som utförs av hemtjänstföretagen, och ska detta finnas i riktlinjerna som en möjlig insats måste en central upphandling av tjänsten göras.

Bankärenden

Förvaltningen anser att följande stycke i riktlinjerna bör tas bort, då det inte är rättssäkert.

"Vid behov av god man och i avvaktan på att god man tillsätts får, i nödfall, utföraren tillfälligt hjälpa den enskilde med ekonomiska göromål för att denne inte ska hamna i trångmål. Ansvar för sådan insats ligger på ansvarig chef för aktuell hemtjänstutförare som ska ha rutiner för sparade kvitton och ordnad dokumentation för insatser av denna typ."

Servicehus

I förslaget till riktlinjer har den enskildes upplevelse av otrygghet och ålder lyfts fram ytterligare.

Enligt de föreslagna riktlinjerna ska bedömningen för servicehusboende grunda sig på en helhetsbedömning med fokus på den enskildes upplevelse av otrygghet där även ålder beaktas. Omvårdnadsbehovet ska dock inte vara så omfattande att den enskildes behov bättre tillgodoses på ett vård- och omsorgsboende.

Detta är enligt förvaltningens mening en bättre formulering än i de nuvarande riktlinjerna: *"I de fall den enskildes vård- och omsorgsbehov inte kan tillgodoses i ordinärt boende, trots insatser från hemtjänst, kan det vara aktuellt med ett vård- och*

omsorgsboende, så kallat servicehus.

Bedömningen för servicehusboende ska grunda sig på en helhetsbedömning där den enskildes ålder, upplevelse av otrygghet och allmänna hälsotillstånd beaktas.”

Vård- och omsorgsboende

Förvaltningen tycker att textavsnittet om vård- och omsorgsboende blivit tydligare och mer överskådligt. Ett förtydligande av kriterier för att beviljas vård- och omsorgsboende har gjorts.

Vård- och omsorgsboende kan beviljas den som uppfyller ett av kriterierna 1-3.

1. Omvårdnadsbehovet ska vara så omfattande över dygnets alla timmar att behovet inte kan tillgodoses med hemtjänstinsatser.

2. Det ska finnas medicinska behov och behov av närhet till sjuksköterska och/eller personal även om behov av hjälp nattetid inte finns.

3. Oro orsakad av psykisk ohälsa, kognitiv svikt eller demenssjukdom som påverkat den enskildes förmåga att fungera i ordinärt boende.

Vid bedömning av den enskildes behov ska särskild hänsyn tas till ålder och ensamhet. Kartlägnings- och bedömningsinstrumentet ska användas som stöd i bedömningen av den enskildes behov.

Bedömningskriterier i nuvarande riktlinjer.

1. Omvårdnadsbehovet ska vara stort över hela dygnet.

2. Om inte behov av hjälp nattetid finns – ska det finnas medicinska behov och behov av närhet till sjuksköterska eller behov av närhet till personal.

3. Oro orsakad av psykisk ohälsa eller demenssjukdom som påverkar den enskildes förmåga att fungera i ordinärt boende.

Det räcker om ett av ovanstående tre kriterier uppfylls.

Flytt från annan kommun till Stockholms stad

I och med att köhanteringen för vård- och omsorgsboende sköts centralt av äldreförvaltningen kan ett förslag vara att ansökan om vård- och omsorgsboende från en person boende i annan kommun, som inkommer till Stockholms stad handläggs centralt i stället för på den stadsdelsförvaltning som den enskilde vänt sig till.

Rapporteringsskyldighet av ej verkställda beslut

En idé kan vara att rapportering av ej verkställda beslut för vård- och omsorgsboende sker centralt i och med att köhanteringen är centraliserad.

Andra program och riktlinjer

Förvaltningen föreslår att Stockholms stads program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer 2012-2014 samt riktlinjerna för handläggning av ärenden om våld i nära relationer tas upp och arbetas in i de föreslagna riktlinjerna för handläggning inom äldreomsorgen. Syftet är att tidigt upptäcka om någon utsatts för våld i en nära relation.

Vidare bör socialförvaltningens förslag till strategi för att motverka hemlöshet i

Stockholms stad 2014-2019 arbetas in i de föreslagna riktlinjerna, såsom stöd i samband med risk för vräkning och äldre hemlösas individuella behov av boende. Stadsdelsnämnden har också i sitt remissvar (dnr 565-2013-15.1) gällande förslaget till strategi för att motverka hemlöshet, lyft fram de äldres behov.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 10 april 2014 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Reijo Kittilä (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Ödmark m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till förslaget om reviderade riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg. Förslaget innebär inga större förändringar jämfört med nuvarande riktlinjer. Det är alltid svårt att formulera riktlinjer som täcker alla frågeställningar och det vore, enligt förvaltningen, önskvärt med ytterligare förtydliganden kring vissa områden.

Egenvård

Egenvård är en hälso- och sjukvårdsåtgärd som legitimerad yrkesutövare bedömt att en person själv kan utföra. Om den enskilde behöver praktisk hjälp, från t ex hemtjänstpersonal, att utföra egenvården, ska den legitimerade yrkesutövaren, efter samtycke från den enskilde, samråda med socialtjänsten och insats kan ingå i beslut om bistånd.

Här vill förvaltningen påtala att det inte är tillräckligt med ”samråd”. Det bör förtydligas i riktlinjerna att den legitimerade yrkesutövarens skriftligt ska dokumentera behovet av hjälp samt översända detta till biståndshandläggaren.

Korttidsvård

Korttidsvård kan beviljas den som uppfyller något av de fem kriterier som föreslås i de nya riktlinjerna. Punkt fyra av dessa kriterier innebär att den som bedömts vara i behov av vård- och omsorgsboende som väntar på att god man eller förvaltare tillsätts kan beviljas korttidsvård. Syftet med detta är att få en legal företrädare som kan avveckla den enskildes ordinarie boende och möjliggöra en flytt till vård- och omsorgsboende.

Enligt förvaltningen är detta ingen bra lösning då det kan dra ut på tiden även om snabb handläggning begärs från överförmyndarnämnden. För den enskildes skull vore det bättre att verka för en snabbare handläggning från överförmyndarnämndens sida så att den enskilde inte ska behöva genomföra flera flyttningar.

Behov av annan bostad

Om den enskilde inte har tillräckliga behov för att bli beviljad vård- och omsorgsboende men behöver annan bostad av skäl som att fastigheten saknar hiss eller har otillgänglig närmiljö ska biståndshandläggaren informera den enskilde om möjligheten att byta bostaden och även vara behjälpligt med eventuell ansökan om förtur hos Stockholms stads bostadsförmedling.

Detta avsnitt har, enligt förvaltningen, nu blivit bättre med förtydliganden om grunden för bifall till boende.

Ansökan från den som vårdar

Här har, enligt förvaltningen, bra förtydliganden gjorts kring vad som gäller för den som vårdar en anhörig, att vårdaren också kan ansöka om stöd- och hjälpinsatser för egen del.

Särskilt boende – Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden beviljar enligt 4 kap 1 § SoL särskilt boende i format av servicehusboende eller boende i vård- och omsorgsboende. I de reviderade riktlinjerna finns förslag till beslutsformulering i det fall den enskilde har ansökt om plats i ett speciellt boende men inte kan beviljas detta då det inte finns speciella skäl för det.

Förvaltningen vänder sig mot förslaget till formulering. Vid ett bifall kan stadsdelsförvaltningen inte skriva "Stadsdelsnämnden har för avsikt att **erbjuda plats på YY eller ZZ boende...**" Förvaltningens handläggare har inte kännedom i detta skede om vilket boende som erbjuds. Det är den centrala kösamordningen som har denna kunskap. En bättre formulering vore "... inom Stockholms stads valfrihetssystem" eller något liknande.

Äldres rätt att bo tillsammans

Förvaltningen anser att mycket blivit tydligare i det nya förslaget till riktlinjer. Förslagen till beslutsformuleringar är tydligare nu.

Dock tycker förvaltningen att det skulle vara bra med ytterligare förtydliganden om vad som gäller när den ene parten har en demenssjukdom.

Flytt till annan kommun – flytt inom valfrihetssystemet

Efter kontakt med äldreförvaltningen visar det sig att formuleringen under denna rubrik inte är fullständig. Texten ska lyda: "I Stockholms stads valfrihetssystem gällande vård- och omsorgsboende finns många boenden belägna i andra kommuner inom Stockholms län. I de fall ansökan avser flytt till annan kommun inom länet där det finns vård- och omsorgsboende som ingår i Stockholms stads valfrihetssystem ska plats i första hand köpas där."

Reservationer m.m.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av Torun Boucher (V), Christopher Ödmann m.fl. (MP) och Mirja Räihä m.fl. (S) enligt följande.

Att ärendet återremitteras.

Särskilt uttalande gjordes av Torun Boucher (V) med instämmande av ledamoten Mirja Räihä m.fl. (S) enligt följande.

Inledningsvis tycker vi att det vore värdefullt att få förslaget remissbehandlat ute i stadsdelsnämnderna.

Vi välkomnar några av de förslag som presenteras. Vi tycker till exempel att det är bra att den som har behov av att få hjälp med sophantering och källsortering ska kunna få hjälp med det, att man särskilt lyfter matlagning och utevistelse samt att ålder ska beaktas vid ansökan till serviceboende.

Att vi valt att föreslå återremittering av ärendet beror främst på två saker.

Det ena är att fullmäktige tidigare tagit ett beslut om förenklad biståndsbedömning för servicetjänster upp till ett visst antal timmar. Det beslutet anses idag inte kunna genomföras på grund av osäkert rättsläge vad gäller socialtjänstlagen. Vad som i väntan på att detta klaras ut borde gå att göra är att den äldre i behov av servicetjänster får ett rambeslut upp till en viss nivå. Då kan den äldre själv disponera sin hjälp utifrån just den dagens behov, den äldres verkliga inflytande över hjälpen skulle öka. Vi anser att detta bör kunna utredas snabbt och därefter utgöra grund för de nya riktlinjerna.

Den andra anledningen är att den moderatledda alliansen i sin budget för 2014 skriver att biståndsbedömningen till servicehus ska ses över samt att äldrenämnden ska utreda effekterna av att alla stockholmare över en viss ålder som söker till vård- och omsorgsboenden beviljas plats. Nu finns skrivningen om utredning med i riktlinjerna, men vi har svårt att förstå att varför en skrivning om en utredning finns i riktlinjer.

Det vore bra om såväl översyn som utredning fanns på plats innan nya riktlinjer tas.

Vi anser att riktlinjerna ska förtydligas i riktning mot en generösare bedömning av rätten till boende på servicehus än i dag. Ålder och otrygghet ska inte bara beaktas, utan bör vara ett kriterium till både servicehus och vård- och omsorgsboende.

Vi kan inte i riktlinjerna heller hitta några riktlinjer för hur mycket tid som ska ges för insatser. Vi hör från många håll och återkommande att det dras ned på den biståndsbedömda tiden för insatser, ibland in absurdum. Så att den äldre får en insats,

men tiden som beviljats i praktiken är för kort för att kunna genomföra insatsen korrekt.”

Särskilt uttalande gjordes av Christopher Ödmann m.fl. (MP) enligt följande.

Miljöpartiet ville remittera ärendet till stadsdelsnämnderna och därutöver anföra följande:

Stockholms stad har i många år gjort stora satsningar på valfrihet. Ett av resultaten är att man idag kan välja på 100-tals olika hemtjänstföretag. När det däremot gäller de äldres valfrihet gällande hemtjänst i sitt hem eller på någon form av äldreboende så är valfriheten mycket beskuren av stadens riktlinjer för biståndsbedömning. Dessutom görs olika bedömningar beroende på i vilken stadsdel de äldre bor i.

Det är bra att det görs försök att lätta på riktlinjerna, så att fler äldre kan få flytta till ett servicehus, när de känner sig oroliga för vardagen. Men frågan är om inte biståndsbedömarnas kompetens gör sig bäst när det gäller vad den äldre behöver i sin vardag, oavsett om den äldre väljer att bo kvar hemma eller vill flytta till ett servicehus.

Vi anser att de äldre ska kunna välja om de vill bo kvar hemma eller flytta till ett mer socialt sammanhang som t.ex. servicehusen utgör. Vi tror att den äldre hellre hamnar i en kö till ett boende än helt får avslag på sin ansökan att få flytta.

Bromma stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Helen Törnqvist (C) enligt följande:

Enligt rådande lagstiftning är konsumenten skyldig att lämna förpackningar, tidningar och glas till återvinningen. Formuleringen lyder i miljöbalken: ”5 a § Den som innehar avfall skall se till att avfallet hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt.”

Att förpackningar utifrån olika fraktioner återvinns är av stor betydelse för miljön. När material återvinns istället för att läggas i soppåsen för hämtning - och sedermera förbränning -sparas energi och resurser.

Det är ett känt dilemma att det är glest mellan återvinningsstationerna i Bromma, något som Centerpartiet har påtalat i nämnden vid flertalet tillfällen.

Återvinningscontainrarna har dock blivit större och fler vid de befintliga platserna, men det finns inte några planer på att utöka antalet återvinningsstationer, vilket är beklagligt eftersom det krävs en god infrastruktur för att kunna göra miljönytta.

Den framtida lösningen på återvinningsfrågan är fastighetsnära insamling för alla stockholmare, något som förhoppningsvis möjliggörs i en ny avfallsproposition. Under kampen för ett sådant system måste givetvis även våra äldre få möjlighet till källsortering.

Många äldre kan inte på egen hand källsortera, utan är beroende av att någon hjälper till. I väntan på att miljöföretag med enkla tjänster som till exempel hämtning av förpackningar och glas växer fram kan staden upphandla hämtning av

förpackningar, glas och tidningar som våra äldre kan få biståndsbedömt vid behov. Upphandlingen skulle samtidigt vara ett sätt att få skjuts på en ung bransch med stor potential för enklare jobb. Dessa tjänster skulle vara möjliga att prenumerera på mot betalning av den äldre.

Särskilt uttalande gjordes av Cecilia Obermüller m.fl. (MP) som Anders Löwdin m.fl. (S) anslöt sig till enligt följande.

Miljöpartiet ställer sig positivt till förvaltningens synpunkter men saknar förslag på arbetet kring äldres psykiska och fysiska hälsa.

Med psykosociala insatser som möjlighet till kultur, sociala mötesplatser och träning kan förebyggande insatser göras för den enskilde. Att äldre ofta ordineras olika former av antidepressiva läkemedel är vanligt inom äldreomsorgen, men med möjlighet att träffa andra människor och regelbunden motion (efter funktionskapacitet) kan depressiva symptom minskas och många äldre få ett värdigare liv utan psykofarmaka.

Miljöpartiet anser därför att psykosociala insatser och möjlighet till träning ska finnas med i Riktlinjer för handläggning inom socialtjänsten för äldreomsorgen.

Miljöpartiet vill även hänvisa till det särskilda uttalande som lades i äldrenämnden den 17 december 2013 där det betonades att fler äldre måste ges möjlighet att flytta till servicehus. Om inte riktlinjerna har sänts ut till alla stadsdelsnämnder på remiss borde detta givetvis göras.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Eva Fagerhem m.fl. (S) och Kerstin Tholin (V) enligt följande.

Att nämnden som svar på remissen tillstyrker förvaltningens förslag till beslut samt därutöver anför följande.

Vi välkomnar några av de förslag som presenteras i de föreslagna riktlinjerna. Vi tycker till exempel att de är bra att den som har behov att få hjälp med sophantering, källsortering och snöskottning ska kunna få hjälp med det, att man särskilt lyfter matlagning och utevistelse samt att ålder ska beaktas vid ansökan till serviceboende.

Bostaden är avgörande för den äldre, kanske det viktigaste i tillvaron, och den kan upplevas som en tillflykt eller som ett fängelse. För äldres boende krävs en långsiktig planering för att framtidens äldre ska slippa de problem som finns idag med trappor i hus utan hiss. Utförsäljningen av hyreslägenheter samt den ensidiga byggnationen av bostadsrätter har drastiskt minskat tillgången till bostäder 'för alla' och därmed möjligheten för äldre med dålig eller begränsad ekonomi att byta till en bättre anpassad bostad. Bostadsförmedlingen har heller ingen bytesverksamhet för äldre som är i behov av bättre anpassad lägenhet med till exempel hiss.

Under 2013 inkom till vår förvaltning 63 ansökningar till servicehus varav 8 fick bifall, och 55 avslag. Detta samtidigt som i snitt 30 lägenheter stod tomma på

servicehusen i Trekanten och Fruängen. Flera av de sökande anförde som skäl att huset de bodde i saknade hiss. Frågan om mer generösa riktlinjer till servicehus är en fråga som oppositionen i staden drivit under flera år och som också förts fram av pensionärsrådet och pensionärsorganisationerna. Det var därför positivt när stadens borgerliga majoritet i budgeten för 2014 lyfte denna fråga och förväntningarna har därefter varit stora på de nya riktlinjerna.

Förslaget till nya riktlinjer för servicehusboende innebär dock inte några större skillnader i förhållande till de som gäller idag. Man skriver att ålder och upplevelsen av otrygghet ska beaktas i bedömningen. Vi menar att riktlinjerna måste bli mer generösa än så. Ålder och otrygghet ska inte bara beaktas utan bör vara ett kriterium till både servicehus och vård- och omsorgsboende. Liksom även boende utan hiss, en fråga som vi menar inte ska reduceras till en bostadsfråga som den äldre själv ska lösa.

Vi anser också att de som är äldre än 90 år ska få flytta till servicehus om de vill och hänsyn ska tas till den äldres behov av ett socialt nätverk.

Förutom att generösare riktlinjer skulle lösa stadsdelens problem med tomma servicehuslägenheter som står och tickar pengar skulle också de som är gamla och ensamma slippa bli fångar i sina egna hem.

Reservation anfördes av Jessica Jorntun m.fl. (MP) enligt följande.

Att överlämna följande som remissyttrande till kommunstyrelsen.

Den nuvarande majoriteten i Stockholms stad talar gärna varmt om valfrihet. Men när det kommer till att äldre ska få bestämma själva hur de vill bo, tar det tvärstopp! Vi anser att äldre själva ska få bestämma när de vill flytta till ett äldreboende. Om de reviderade riktlinjerna kan leda till lättnader på detta område välkomnar vi det. Vi ser även positivt på riktlinjer som kan garantera en mer rättssäker och lika behandling, utan skillnader mellan olika stadsdelar.

Vi anser att alla ska ha trygga levnadsförhållanden och möjligheter till en aktiv tillvaro i gemenskap med andra. Den som vill flytta till exempelvis ett servicehus ska få göra det. Den som vill bo kvar i samma bostad med olika hemtjänstinsatser ska få göra det. Biståndsbedömningar kan inte göras utifrån åldersgränser. Behov och önskemål kan variera stort mellan personer i samma ålder. Då är det bättre att låta den enskildes egen upplevelse av den nuvarande boendesituationen väga tyngst. Ingen ska mot sin vilja bli kvar i eller hamna i en bostad som inte svarar mot personens behov och önskemål.

Oavsett var någon väljer att bo är det viktigt att kunna komma ut från sin bostad, för utevistelse eller för att besöka kulturella evenemang, sociala aktiviteter med mera. Den som behöver ledsagning ska enkelt kunna få hjälp med det.

God och näringsriktig mat är också viktigt för välbefinnandet. Att den som är i behov av hjälp med mat och måltider i första hand ska få behovet tillgodosett genom matlagning, det ser vi positivt på. Det ger troligen också mer utrymme för sociala kontakter än vad enbart leverans av matlådor ger.

Vi ser mycket positivt på att riktlinjerna tar upp att den som så behöver ska kunna få hjälp med sophantering och källsortering. Vad gäller hjälp med snöskottning anser vi att det i högsta grad ingår i 'skälig levnadsnivå'.

Inte sällan är det stadens egna entreprenörer som har plogat upp snö på trottoarer så att äldre får svårt att komma ut ur sina hus. Då är det inte mer än rätt att staden hjälper till med att snöröja.

Avslutningsvis anser vi att staden bör följa upp de reviderade riktlinjerna för att se till att de inte får oönskade bieffekter. En tänkbar sådan effekt skulle kunna vara att om äldre lättare kan få plats på servicehus kan det bli nästintill omöjligt för dem att få plats på ett vård- och omsorgsboende.

Särskilt uttalande gjordes av Abit Dunder m.fl. (FP), Lars Svärd m.fl. (M) och Hans Tjernström (C) enligt följande.

Vi välkomnar förslaget till nya riktlinjer inom äldreomsorgen, som ger förutsättningar för högre kvalitet inom omsorgen och mer valfrihet för stadens äldre.

Att få flytta till ett anpassat boende i rätt tid är avgörande för att förhindra isolering och ensamhet. Det är därför viktigt att servicehusen blir ett alternativ för äldre som inte längre klarar sig själva utan hjälp. Nya riktlinjer lägger större vikt vid den sökandes ålder och ensamhet och de måste också tillämpas vid biståndsbedömningen. Vi tycker att ålderskriterierna ska vara tydliga och det bör framgå i riktlinjer att den som är 90 år, men inte är i behov av heldygnsomsorg, ska få bo i servicehus. Nämnden anser att man ska bedriva en uppsökande verksamhet för de över 90 år för att säkerställa vårdbehovet hos äldre inom stadsdelen.

Vi vill också betona matens och måltidernas betydelse för ett hälsosamt åldrande. Alltför många äldre lider av undernäring, i synnerhet de som är i behov av äldreomsorg. I förslaget framgår att måltiderna inom hemtjänsten i första hand ska tillhandahållas genom att maten lagas på plats. Det är ett viktigt förtydligande, som förhoppningsvis leder till godare och mer närande mat. Det torde också ge den äldre större inflytande över vad han eller hon vill äta, något som också betonas i stadens budget för 2014.

Ett aktivt åldrande är ett hälsosamt åldrande. Att få vistas utomhus är en självklar del av ett gott liv, liksom att kunna välja vilka aktiviteter man vill delta i. Det är mycket välkommet att individens behov och önskemål lyfts fram i de nya riktlinjerna.

Nämnden anser också att stadens 'Kvinnofridsprogram' och riktlinjer gällande våld i nära relationer samt förslag till strategi att motverka hemlöshet i Stockholms stad, bör arbetas in i de föreslagna riktlinjerna för handläggning inom äldreomsorgen.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Reijo Kittilä (V) enligt följande.

Stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och anför därutöver följande:

Förslaget till nya riktlinjer innehåller fler positiva förslag som bl.a. handlar om möjligheterna att få hjälp med sophantering och källsortering, att matens och

utevistelsernas betydelse betonas och att ålder ska beaktas vid ansökan om plats på serviceboende.

Stadens äldreomsorg har omvandlas till en marknadsplats där de äldre betraktas som kunder och inte som medborgare som har rätt till insatser som de själva ska ha stort inflytande över.

Nu får de äldre försöka välja rätt utförare bland mängder av privata vårdbolag och äldreomsorg i stadens regi i stället för att vara med och bestämma över sin vardagliga hjälp ska se ut. Att öka den äldres självbestämmande över sin vardag måste vara styrande när man omarbetar riktlinjerna.

Bedömningen av rätten till plats på servicehus måste bli generösare än i dag då många får avslag och många avstår från att söka eftersom de hört att det är mycket svårt att få plats. Vi anser att ålder och otrygghet inte bara ska beaktas, utan bör vara ett kriterium till både servicehus och vård- och omsorgsboende. Nu står det i förslaget till riktlinjer att en utredning ska tillsättas om man ska ha rätt till plats på servicehus efter en viss ålder. En mening om en utredning hör inte hemma i riktlinjerna. Det är dags att snarast bestämma att samtliga över förslagsvis 85 år ska ha rätt till plats på ett äldreboende om de så önskar.

Generösare riktlinjer kräver generösare medelstildelning. Äldreomsorgen på Kungsholmen gick ekonomiskt back 2013 med -21,2 milj kr. Pengarna räcker därmed inte till ens med dagens restriktiva biståndsbedömning. Hur de ska rätta till om staden beslutar om generösare riktlinjer är en gåta. Risken finns att den biståndsbedömda tiden per insats dras ned ytterligare vilket skulle innebära en ökad stress för hemtjänstpersonalen och sämre hjälp för de äldre.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Ödmark m.fl. (MP) enligt följande.

De föreslagna förändringarna är bra och vi instämmer i förvaltningens synpunkter och förslag.

Dessutom anser vi att förenklad biståndshandläggning snarast bör införas. Det gäller serviceinsatser ett visst antal timmar och generell rätt till boende i servicehus eller vård- och omsorgsboende från förslagsvis 85 års ålder. Detta är gynnsamt för de äldre och innebär att administrativa resurser kan användas mer konstruktivt.

Inom hemtjänsten innebär det nya systemet med tidregistrering att biståndsbesluten formuleras i tilldelning av timmar. Vi förutsätter att tillräckligt med pengar budgeterats så att budgeten inte spricker när det tillämpas. Det är därför viktigt att det nu noga följs upp så att den tid som beräknas för berörda äldre också kan verkställas. Hemtjänsten tål inte ytterligare åtstramningar.